

(Front page)

הרוטשילדים בוודסדון :

המורשת היהודית

בית רוטשילד והגנים

ברוכים הבאים לבית וודסדון

(Page 2)

חוברת זו תלוה אתכם בביקורכם באחוזה וודסדון (Waddesdon Manor) של משפחת רוטשילד. משפחת רוטשילד היא אחת המשפחות הפאן-אירופיות היהודיות המפורסמות בעולם, וענף זה של המשפחה הוא שבנה את האחוזה ואחראי לטיפוח האחוזה והגנים מאז נבנתה. השם "רוטשילד" מעלה תמונה בהירה של הישגים בנקאיים ופיננסיים, של בתים מדהימים, של אוספי אמנות יוצאים מגדר הרגיל, של תעשיית יין, של חוות הרבעת סוסי מרוץ ושל מרוצי סוסים. למשפחה מסורת ארוכה של נדבנות, פילנתרופיה, תמיכה במערכת אזרחית וקהילתית ושירות פוליטי הן בהקשר היהודי והן מחוצה לו. בסוף המאה ה-19, היו ברחבי אירופה מעל ל-40 בתים בבעלות משפחת רוטשילד הענפה. אחוזת וודסדון היא כיום אחת מאחוזות המשפחה היחידות הפתוחות לקהל הרחב האוצרת בתוכה את אוסף משפחה המרבי, ומבקרים יכולים להתרשם ישירות מהאופן שבו חייתה המשפחה. מדובר במורשת מרשימה, אך היא רק חלק מסיפורה של המשפחה. לצד בתי המשפחה, יש גם בתי ספר, בתי חולים, מקומות פולחן, ארגוני צדקה ומוזיאונים שהוקמו או שנתמכו על ידי המשפחה.

לוסיאן פרויד: ראש איש 1991, 1991; שמן על קנבס; וודסדון (משפחת רוטשילד); בהשאלה משנת 1995; זכויות יוצרים: ארכיון לוסיאן פרויד / ברידג'מאן אימאג'

Lucian Freud: Head of a Man 1991, 1991;

oil on canvas; Waddesdon (Rothschild Family); on loan since 1995; © The Lucian Freud Archive / Bridgeman Images.

מייקל אנדרוז: סרנה מרי דאן, כבוד הליידי רוטשילד (נולדה ב-1935), 1989-1991; שמן על קנבס; וואדסדון (משפחת רוטשילד); בהשאלה משנת 1995; זכויות יוצרים: עיזבון מייקל אנדרוז, באדיבות ג'יימס היימן, לונדון. Michael Andrews: Serena Mary Dunn, the Right Hon. The Lady Rothschild (b 1935), 1989-1991; oil on canvas; Waddesdon (Rothschild Family); on loan since 1995; © The Estate of Michael Andrews, courtesy James Hyman, London.

דיויד הוקני: לורד רוטשילד והגברת חנה רוטשילד, 2002; צבעי מים, וודסדון (קרן רוטשילד); זכויות יוצרים: דיויד הוקני; צילום: שותפות פרודנס קמינג

David Hockney: Lord Rothschild and Hannah Rothschild, 2002; watercolour; Waddesdon (Rothschild Foundation); © David Hockney; photo: Prudence Cuming Associates.

(Page 3)

חמשת החיצים

שם המשפחה, רוטשילד, לקוח מבית אבותיהם בפרנקפורט 'zum roten Schils' (בתרגום מילולי: 'מן השלט האדום') מן המאה ה-16. מאיר אמשל רוטשילד (נולד ב-1744) ייסד עסק שסחר בעתיקות ובמטבעות. בשנת 1769 הוא התמנה לסוכן החצר של ויליאם, יורש עצר של הנאו (Hanau), שלימים יהיה הנסיך הבוחר של הסה (Elector of Hesse). משרה רמה זו סייעה לקידום עסקיו של מאיר אמשל רוטשילד, והוא שלח את אחד מחמשת בניו, נתן מאיר, לאנגליה. אמשל הרחיב את פעולותיו בפרנקפורט עד מותו, בשנת 1812, בעוד שלושה מבניו האחרים הקימו בתי עסק ברחבי אירופה: ג'יימס (יעקב) בפריז, סלומון בווינה, וקארל (קלמן) בנאפולי. ההתרחבות העסקית הזו הגדילה מאוד את טווח הפעילות וההשפעה של משפחת רוטשילד, והצריכה תשתית נרחבת וחזקה של תקשורת ושל שיתוף פעולה, שהם מסימני ההיכר של המשפחה. האחדות המשפחתית החזקה מומחשת

בסמל המשפחה שהפך לסמל האצולה המשפחתי הרשמי בשנת 1822: חמישה חיצים והמוטו Concordia, Integritas Industria (הרמוניה, יושרה, חריצות).

הצלחת המשפחה התחזקה מעל למצופה כשבני המשפחה זכו בחוזה למימון צבאו של הדוכס מוולינגטון במערכה הנפוליאונית שהובילה לקרב ווטרלו. בעת ההיא כבר היו האחים מבוססים ושמן יצא לפניהם כמקורות מימון של ממשלות ושלטים ברחבי אירופה. מיקומם בעולם הממון הבין-לאומי קיבל אישור רשמי בשנת 1822 כשהם קיבלו תוארי ברון מן הקיסר האוסטרי.

למעלה: בית רוטשילד בגטו בפרנקפורט, בערך 1874, צילום: וודסדון (נשיונל טראסט); מתנת דורותי דה רוטשילד, 1971.

Above: The Rothschild House in the Frankfurt Ghetto, c 1874; photo: Waddesdon (National Trust); gift of Dorothy de Rothschild, 1971.

משמאל: סמל האצולה המשפחתי של משפחת רוטשילד; צילום באדיבות ליליאן דה רוטשילד.
Left: Rothschild Family Coat-of-Arms; photo courtesy of Liliane de Rothschild.

(Page 4)

הענף הבריטי של משפחת רוטשילד

נתן מאייר (נולד ב-1777) מייסד ענף המשפחה האנגלי, הגיע למנצ'סטר בשנת 1798 כסוחר טקסטיל ועבר ללונדון בשנת 1809 על מנת להתרכז בבנקאות. עד 1825 שימש הבית בניו קורט מס' 2 (No. 2 New Court) בתוך החצר המגודרת ברחוב סנט סוויטין ליינ בסיטי ביתו ומשרדו, ונתן מאייר התגורר בו עם אשתו, חנה, שאותה נשא לאישה בשנת 1806. אחותה יהודית נישאה למשה מונטיפיורי בשנת 1812 והם התגוררו בסמיכות בבית מס' 4. כיום, כמעט 200 שנה מאוחר יותר, מוסיף הבנק המשפחתי להתנהל באותו מקום, אך בבניין חדש.

בשנת 1825 העתיק נתן מאייר את מגוריו לרחוב פיקדילי 107 ואחריו עברו להתגורר ברחוב זה גם שאר בני המשפחה. חלק זה של הרחוב, מול גרין פארק, כונה לכן "רחוב הרוטשילדים". לאחר מות אביו בשנת 1836, עבר אחד הבנים, מאייר, להתגורר בבית מס' 107 בעוד האח האחר, ליונל, בנה את ביתו ברחוב פיקדילי 148, ליד בית אפסלי (Apsley House).

בד בבד עם ההצלחה העסקית אימצה המשפחה את אורח החיים של האריסטוקרטיה האנגלית, ולא עבר זמן רב וכולם היו לבעלי אחוזות כפריות. בית האחוזה הכפרי הראשון והקרוב ביותר ללונדון היה גנרסברי (Gunnersbury), שנקנה בשנת 1835 על ידי נתן מאייר, ולימים יהיה ביתו של נכדו ליאו. אולם אחוזת בקינגהאמשייר (Buckinghamshire) היתה במהרה לאחוזת הפופולרית ביותר בזכות קרבתה ללונדון, האווירה הכפרית הנעימה בה ואפשרויות הצייד המעולה שזימנה. בני המשפחה בנו אחוזות נוספות במרוצת השנים: מאייר בנה את אחוזת מנטמור (Mentmore), ליד וינג (Wing), אנתוני בנה את אסטון קלינטון (Aston Clinton), ובדור הבא יבנה נתנאל מחדש את טרינג פארק (Tring Park), בעוד ליאו, אלפרד ופרדיננד, בנו את אסקוט (Ascott), הלטון (Halton), ו-וודסדון (Waddesdon) בהתאמה.

למעלה: אולם המדרגות בבית ליונל, רחוב פיקדילי 148, נהרס בשנת 1972.
Above: Stair hall of Lionel's house, 148 Piccadilly, demolished in 1972.

משמאל: מגדלי מנטמור (למעלה) והלטון. פרטים מתוך ציורו של ג'. מ. וויקלר "עץ משפחה של בתי הרוטשילדים", 1992-1996; שמן על קנבס; זכויות יוצרים: קרן רוטשילד.
Left: Mentmore Towers (above) and Halton. Details from J.M. Winckler's painting A Family Tree of Rothschild Houses, 1992-1996; oil on canvas; © The Rothschild Foundation.

מימין: ואלטר רוטשילד רוכב על צב, וודסדון (משפחת רוטשילד).
Right: Walter Rothschild riding a tortoise, Waddesdon (Rothschild Family).

(Page 5)

היסטוריה משפחתית קצרה

במהלך המאה ה-19, השתלבו בני משפחת רוטשילד האנגלים גם במערכת הפוליטית. לאחר קמפיין ארוך, נבחר ליונל דה-רוטשילד בשנת 1858 לבית הנבחרים הבריטי כנציג אזור הסיטי של לונדון. למעשה, הוא נבחר לראשונה בשנת 1847, אך מאחר שכיהודי מאמין סירב להישבע שבועה נוצרית לפרלמנט, נמנעה ממנו האפשרות לשרת בתפקיד שאליו נבחר. רק לאחר שנבחר שוב בשנת 1858 נפתרה הבעיה, והוא החל לכהן כיהודי הראשון בבית הנבחרים שכיהן בו ללא חובת שבועה נוצרית. בשנת 1885 העניקה המלכה ויקטוריה את התואר לורד לבנו, נתנאל רוטשילד ("נתי"), וכך היה לבן האצולה היהודי הראשון. דודנו פרדיננד ירש את כיסאו בפרלמנט עבור איילסבורי (Aylesbury). חתנו של מאייר, הלורד רוזברי, כיהן כראש הממשלה אך זה היה אחרי מותה של אשתו, חנה, ילדתו היחידה של מאייר. בין השנים 1868 ל-1889, היה אלפרד, בנו של ליונל, היהודי הראשון שכיהן כנגיד הבנק של 'בנק אנגלייה' (the Bank of England).

בני המשפחה מילאו תפקידי מפתח בבתי הכנסת של הקהילה היהודית באנגליה. ליונל הניח את אבן הפינה לבית הכנסת המרכזי ברחוב גרייט פורטלנד (Central Synagogue at Great Portland Street), ופרדיננד וליאופולד מילאו שם תפקידים קהילתיים אחרים. נתן היה גבאי בבית הכנסת בדיוקס פלייס (Duke's Place Synagogue). בנו, ליונל כיהן מאוחר יותר כנשיא בית הכנסת, וכמו כן כיהן במועצת ק"ק כנסת ישראל (the council of the United Synagogue), שם כיהן אחיו אנתוני כנשיא. ליונל היה גם חבר מועצת המנהלים של ועד שליחי הקהילות היהודיות בבריטניה.

מתוך מודעות לקשיי הקהילה היהודית באיסט אנד של לונדון, הקדישה המשפחה זמן ומשאבים לשיפור בתנאי הספר, תנאי הדיור ותנאי העבודה של הקהילה. החל משנות ה-20 של המאה ה-19 תמכה חנה, אשתו של נתן מאייר, בבית הספר החופשי של היהודים ב-בל לין (Bell Lane). בני משפחה אחרים מימנו פעילויות כגון 'חליפות ומגפיים', ועזרו במימון משקפיים ומלגות. נתנאל, לורד רוטשילד הראשון, ייסד את חברת הדיור "ארבע קומות", (the Four Per Cent Industrial Dwellings Company) בשנת 1885, (שעדיין קיימת כחברת מבני הדיור התעשייתי the Industrial Dwellings Society), חברה שמטרתה מתן דיור בר-השגה לעובדים עניים. בנין סטפני גרין קורט (Stepney Green Court), שנבנה בשנת 1896, שרד עד עצם היום הזה והוא הדוגמה המוקדמת ביותר של בנייה זו. מפעלי בנייה אחרים שנשתמרו הם אחוזות אוולינה (Evelina Mansions), קמברוול (Camberwell) (1900), אחוזות נאווארינו (Navarino Mansions), ו-דולסטון (Dalston) (1905), בית מוקאטה (Mocatta House) ו-וייטצ'אפל (1905). ב-1885 ייסדה קוני, לידי באטרסי ובתו של אנתוני, את האגודה היהודית להגנת נשים ובנות (the Jewish Association for the Protection of Women and Girls) כדי למנוע את הידרדרותן של נשים צעירות מרוסיה ומפולין לחיי זנות.

בני משפחת רוטשילד היו גם פעילים בתחום התרבות. אלפרד שימש כנאמן של אוסף וואלאס. וולטר, לורד רוטשילד השני, הקים את מוזיאון הטבע המפורסם שלו בטרिंग (Tring) כדי להציג את האוסף החשוב ביותר שנאסף אי פעם על ידי אדם פרטי (אוסף זה הוא עכשיו חלק ממוזיאון הטבע the Natural History Museum). אחיו צ'ארלס המשיך בעקבותיו וייסד בשנת 1912 את החברה לקידום שמורות טבע, חברה המוסיפה לפעול עד היום כנאמנות חיות הבר (the Wildlife Trust), ורכש מוניטין בפריצת דרך בשימור הטבע והסביבה. בתו מרים הולכת אף היא בעקבותיו, ובנתה לעצמה קריירה מכובדת כמדענית, חוקרת טבע ותומכת רבת-השפעה בשמירת הטבע והסביבה.

(Page 6)

משפחת רוטשילד בוודסדון:
הברון פרדיננד

סלומון, סבו של פרדיננד הקים את עסקי המשפחה בווינה. אביו, אנסלם, נשא לאישה את דודניתו האנגלייה שרלוט, בתו של נתן מאייר. פרדיננד דה רוטשילד (1839-1898) ואחותו אליס היו מסורים לאמם, ולאחר מותה בטרם עת בשנת 1860 הם עברו ללונדון כדי להתגורר ליד קרוביהם האנגלים. באמצעות יחסי הידידות עם נתנאל, ליאו ואלפרד, בניו של ליונל דה רוטשילד, הצטרף פרדיננד לחוג הידידים של הנסיך מוויילס (לימים המלך אדוארד השביעי), ולחבורה שכללה גם את בנג'מין ד'זראלי. בשנת 1865 נשא פרדיננד לאישה את אוולינה בת דודו, בתו של ליונל, והם עברו לגור ברחוב פיקדילי 143, אך אושרם היה קצר: אוולינה נפטרה כעבור שנה בעת לידת בנם. גם התינוק לא שרד.

עולמו של פרדיננד חרב. לזכרה של אשתו, הוא יסד את בית החולים לילדים על שם אוולינה, שנפתח בשנת 1869 בסאות'וורק (Southwark), שהיה אז אחד האזורים העניים ביותר בלונדון. בית חולים זה הוא עכשיו חלק מבית החולים של סנט תומס שנפתח במבנה חדש בשנת 2004. אביה של אוולינה, לינול, קיבל על עצמו את החסות על בית ספר לנערות בארץ ישראל ושינה את שמו ל"בית הספר לבנות על שם אוולינה דה רוטשילד".

למרות הטרגדיה נשאר פרדיננד באנגליה. בשנת 1866 הוא מונה לשופט שלום ולסגן לוטננט Deputy Lieutenant, מינוי מטעם המלך) של בקינגהאמשייר, ובשנת 1883 הוא מונה לשריף בכיר (High Sheriff). בשנת 1885 הוא נבחר לפרלמנט כנציג איילסבורי. בשנת 1896 מונה פרדיננד לנאמן של המוזיאון הבריטי ולאחר מותו הוריש למוזיאון את "מוזיאון הרנסאנס" המוצג שם עדיין כעיצובן וודסדון.

פרדיננד, בדומה לרבים ממקורביו במשפחת רוטשילד, היה גם הוא פעיל בקהילה היהודית באנגליה. הוא מונה לגזבר מועצת האפטרופסות של היהודים העניים בשנים 1868-1875, לגבאי בית הכנסת המרכזי ברחוב גרייט פורטלנד (the Central Synagogue in Great Portland Street), ב-1864 הוא הניח את אבן הפינה לבית הכנסת בצפון לונדון, וכן מימן מלגה טכנית לתלמידים בבית הספר היהודי סטפני (Stepney) באיסט אנד. בעוד רבים מבני משפחתו קבורים בבית הקברות היהודי המאוחד ווילסדן (Willesden United Jewish Cemetery), פרדיננד ואוולינה קבורים בבית הקברות היהודי ווסט האם (West Ham Jewish Cemetery).

למעלה: הברון פרדיננד, מאויר על ידי צייר בלתי ידוע.

Top: Baron Ferdinand painted by an unknown artist.

באמצע: אוולינה דה רוטשילד

Middle: Evelina de Rothschild.

למטה: אגף בבית החולים אוולינה, בערך בשנת 1907.

Bottom: A ward at the Evelina Hospital, c 1907.

(Page 7)

אחוזת וודסדון

בשנת 1874, עם מות אביו, קנה פרדיננד מדוכס מרלבורו את אחוזת וודסדון (Waddesdon) והחל בבניית בית כפר שבו יוכל לארח חברים ובני משפחה. מטרתו הייתה לבנות לו טירה ('שאטו') בסגנון הרנסאנס, ולכן בחר אדריכל צרפתי, גבריאל היפוליט דסטיליו (Gabriel Hippolyte Destailleur) שכבר עבד עבור בני משפחה אחרים. הפרויקט היה עצום – "עבודה סיזיפית ממש", לפי דברי פרדיננד. ראש הגבעה שעליה ניצב הבית יושר, מסלולים וטרסות נסללו ונבנו ומים הוזרמו בצינורות מאיילסבורי שבמרחק כ-10 ק"מ משם. גנים עוצבו בקפידה, עצים בוגרים ניטעו, כלובי ציפורים נבנו וכן קשת רחבה של חממות שסיפקו פרחים ופירות אקזוטיים. משהושלם הבית הפכו מסיבות "שבת עד יום שני" של פרדיננד לאגדה, והאורחים היו שמנה וסולתה של עולם הפוליטיקה, החברה והתרבות, לרבות הנסיך מוויילס, וגם המלכה ויקטוריה ביקרה שם בשנת 1890.

לצד חיי השעשועים, היה פרדיננד, בדומה לשאר בני המשפחה, אספן נלהב. הוא למד לאהוב יצירות אמנות בילדותו. הוא נהג לתאר כיצד עזר לאביו לארוז את אוצרותיו, והאיסוף הפך לתשוקה. טעמו מייצג את מיטב הסגנון שנודע לימים כ-"סגנון רוטשילד": ציור אנגלי מהמאה ה-18 בשילוב אומנויות דקורטיביות צרפתיות, מוצגים הכוללים רהיטים, פורצלן, טקסטיל, שטיחי קיר, פיסול וספרים, הבאים לידי דגש בעיצוב הפנים המעוטר בפאנלים צרפתיים מהמאה ה-18. הוא ירש גם חלק מאוסף עבודות הצורפות של אביו מהמאה ה-16 וה-17, ועוד הוסיף עליהם משלו.

אחוזת וודסטון, החזית הקדמית הצפונית; כלובי הציפורים; חדר ההסבה הלבן.

Waddesdon Manor, North Front; Aviary; the White Drawing Room.

(Page 8)

מיס אליס (העלמה אליס)

פרדיננד חלק את חייו בוודסדון עם אחותו הצעירה אליס (1847-1922) שהפכה לבת לווייתו לאחר מותה של אוולינה. היא התגוררה בסמוך לו ברחוב פיקדילי, ובשנת 1874 היא רכשה את אחוזת איית'רופ (Eythrope), בשכנות לאחוזת וודסדון. כאן היא בנתה בית קטן, הפביליון (the Pavilion), ונטעה גן שהתחרה בזה של אחוזת וודסדון. היא הייתה גננת נלהבת ובעלת ידע נרחב, ובדרך כלל נראתה כשבידה כלי לעקירת עשבים. כמו אחיה, הייתה גם היא אספנית נלהבת, ובדומה לו התמקדה בחפצי פורצלן מהמאה ה-18 ובריהוט צרפתי. כאשר פרדיננד חשך הילדים נפטר באופן פתאומי בשנת 1898, הייתה היא היורשת הטבעית.

אליס חילקה את זמנה בין לונדון, וודסדון והווילה שלה בגראס שבדרום צרפת הקרויה על שם חברתה, המלכה ויקטוריה, שבה גם נטעה גן מרהיב. ידועה בשאפתנותה לשלמות, היא הציגה חידושי גינון שונים, כגון מצעי שטיח תלת-ממדיים ונוהלי משק בית קפדניים שכוננו "הכללים של מיס אליס". משטר קפדני זה, שכלל הגנה על הריהוט מפני אבק ואור, הוא אחת הסיבות שהאוספים שמורים במצבם המעולה עד היום.

למעלה עליון: מיס אליס; למעלה מתחת: מצעי שטיח בוודסדון, בערך 1910, אוטוכרום. למטה: מראה גינת המטבח של אליס באיי'ת'רופ, כפי ששופץ על ידי לורד רוטשילד.

Top: Miss Alice. Above: Carpet bedding at Waddesdon, c 1910, Autochrome. Below: Views of Alice's kitchen garden at Eythrope, as restored by Lord Rothschild.

(Page 9)

מר וגברת ג'יימס: תמיכה במטרות מקומיות ובין-לאומיות

אליס נפטרה בשנת 1922 ואחוזת וודסדון עברה אל אחיינה הראשון, ג'יימס ארמנד דה רוטשילד (1878-1957), בנו של הברון אדמונד מהענף הצרפתי של המשפחה. בשנת 1913 נשא ג'יימס לאישה את דורותי פינטו, (1895-1988) ילידת אנגליה, כשהוא בן 35 והיא רק בת 17. סבא-רבא שלה היה יועץ הח'די במצרים, ואביה היה איש כספים מצליח. במהלך מלחמת העולם הראשונה, כשג'יימס נלחם עם הצבא הצרפתי, התגוררה דורותי בפריז, אך בשנת 1920, כאשר ג'יימס קיבל אזרחות, עברו בני הזוג ללונדון. שלא כשאר בני המשפחה, לא היה ג'יימס אספן – תשוקתו הייתה בעיקר מרוצים (הוא ייסד חוות הרבעה בוודסדון) וגולף. ג'יימס ודורותי החיו את מסורת האירוח החברתי של המשפחה, ובין האורחים היו המלך ג'ורג' החמישי והמלכה מרי. התכנסויות פוליטיות היו אירוע של קבע בוודסדון. ג'יימס היה חבר פרלמנט ליברלי של אייל אולי (Isle of Ely) בין השנים 1928-1944.

ג'יימס ודורותי היו תומכים נלהבים במטרות מקומיות. דורותי הייתה שופטת שלום וחברה במועצת מחוז בקינגהאמשיר. כשהמלחמה הממששת ובאה הפכה את תנאי הקהילה היהודית באוסטריה ובגרמניה לבלתי נסבלים, הקצתה הממשלה הבריטית מקלט ל-10,000 ילדים ללא ליווי הורים. במסגרת הקינדר-טרנספורט (Kindertransport) נמצא מקום לכל ילד או ילדה בתנאי שיימצא לו ערב. סכום הערבות היה 50 לירות שטרלינג. ב-1939 פנתה ועדת הפליטים היהודים אל ג'יימס בבקשה לסייע לקבוצה של 30 יתומים (28 בנים ו-2 בנות) ממוסד פלרסהיים-זיכל (Flersheim-Sichel Institute) שבפרנקפורט. ג'יימס ודורותי מצאו מיד בית בכפר עבור הילדים ועבור אפטרופוסיהם, הוגו ולילי שטיינהרדט, והוא בית הארזים (The Cedars). קבוצה זו נמלטה מהתופת ברגע האחרון. ג'יימס ודורותי גילו עניין פעיל בקבוצה, שנקראה בחיבה 'ילדי הארזים'. הם סייעו לחינוכם, ולאחר המלחמה עזרו להם גם במציאת תעסוקה. בעקבות מפגש מקרי בין שניים מבני הקבוצה בניו יורק, חזרו 15 מבני הקבוצה לוודסדון ב-1983 להעלות זיכרונות ולהודות לדורותי באופן אישי על הצלתם, וביקור זה מונצח על שלט בגן האחוזה. במקביל, הייתה האחוזה עצמה בית ל-100 ילדים (אנגליים) שפנו בשל המלחמה מאזור קרוידון, וזו הייתה בפעם הראשונה (והאחרונה) שבה שהו ילדים בבית.

למעלה: ג'יימס מוביל את סוסו בומבה, זוכה גביע הזהב באסקוט ב-1909. למטה: 'ילדי הארזים' וגברת שטיינהרדט, בערך 1945.

Top: James leading his horse, Bomba, winner of the Ascot gold cup, 1909. Below: The Cedar Boys and Mrs Steinhardt, c 1945

ג'יימס ודורותי דה רוטשילד בוויסבך באייל אולי, בעת מסע הבחירות ב-1929. זכויות יוצרים: ליליאן רים.

James and Dorothy de Rothschild at Wisbech on the Isle of Ely, campaigning for the 1929 election. © Lilian Ream

(Page 10)

פיק"א והקמת מדינת ישראל

בשנת 1924 הקים הברון אדמונד דה רוטשילד (1845-1934) את האגודה להתיישבות יהודית בארץ ישראל, פיק"א (ראשי תיבות של the Palestine Jewish Colonisation Association), וג'יימס מונה לנשיאה. במקור הייתה פיק"א ענף של החברה היהודית להתיישבות (יק"א, the Jewish Colonisation Association) שהוקמה ב-1891 כדי לתמוך במתיישבים יהודים שנעקרו מרוסיה וממקומות אחרים בעולם. בשנת 1899 הפנה הברון אדמונד את תשומת לבו לארץ ישראל ותרם אדמות וכספים ליק"א. ב-1903 הוא מימן 19 מתוך 23 התיישבויות בארץ. פיק"א פורקה עם מותו של ג'יימס בשנת 1957, אחרי שנים של תמיכה בפרויקטים חקלאיים רבים, לרבות הכרמים המפורסמים בראשון לציון ובזיכרון יעקב, והאדמות הועברו לרשות הקרן הקיימת לישראל (קק"ל).

הברון אדמונד, וג'יימס ודורותי היו תומכים נלהבים ברעיון הציונות ובשאיפה להקים מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל. דורותי מילאה תפקיד מכריע במיוחד במשא ומתן העדין שקדם לפרסום הצהרת בלפור. מסמך זה, משר החוץ ארתור בלפור לוולטר, לורד רוטשילד השני, הכריז לראשונה בשנת 1917 על תמיכת ממשלת בריטניה בבניית בית לאומי יהודי בארץ ישראל. המסמך נכתב בעקבות הפצרות ממושכות של הכימאי הרוסי חיים ויצמן, שהתוודע לעילית הפרלמנטרית בזכות ידידותו עם דורותי. הארכיון בוודסדון מתעד את ההתכתבות הענפה שהיא ניהלה עם מנהיגים ציוניים במהלך חייה, ותכתובת זו מוצגת עתה, עם העתק הצהרת בלפור, בחדר גודווד (Goodwood Room) שבאחוזה. פעילות זו קידמה בסופו של דבר את הקמת מדינת ישראל ב-1948.

למעלה: ג'יימס, דורותי והברון אדמונד בארץ ישראל.

Above: James, Dorothy and Baron Edmond in Palestine.

מימין: העתק של הצהרת בלפור, 1917, ניר; וודסדון (נשיונל טראסט) עזבון דורותי דה רוטשילד, 1988.
Right: Copy of the Balfour Declaration 1917; paper; Waddesdon (National Trust) Bequest of Dorothy de Rothschild, 1988.

(Page 11)

התקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה

בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה החל ג'יימס לחשוב על עתיד וודסדון. מאחר שדורותי והוא היו חשוכי ילדים, פתח במשא ומתן עם הנשיונל טראסט (National Trust, הרשות לאומית לשימור) במטרה לשמר את האחוזה לעתיד. עם מותו בשנת 1957 ניתנו הבית, הגן ורוב תכולת האחוזה בירושה, בנוסף לקרן מענקים מיוחדת ובהסכמה שהמשפחה תוסיף לנהל את האחוזה. וכך הייתה דורותי ליושבת הראש הראשונה של ועדת הניהול, תפקיד שהיא מילאה כמעט 30 שנה. בעת שהכשירו את אחוזת וודסדון לפתיחה לקהל מבקרים, היא התגוררה למשך תקופת מה באיית'רופ.

דורותי נשארה נאמנה למטרות היהודיות של הברון אדמונד ושל בעלה ג'יימס, ובייחוד לקרן הפילנתרופית המשפחתית, "יד הנדיב" בישראל, שנוסדה אחרי פירוק פיק"א. הן הכנסת בירושלים המכבדת את זכרו של אדמונד והן בית המשפט העליון בירושלים נבנו במימון קרן "יד הנדיב". הקרן תומכת עדיין בקשת רחבה של פרויקטים חינוכיים, תרבותיים וסביבתיים. בשנים האחרונות תומכת הקרן בייסוד ספרייה לאומית חדשה בישראל.

למעלה משמאל: הנחת אבן הפינה של בניין הכנסת החדשה בירושלים, 1958; צילום: רודי ויסנשטיין, פוטוהאוס.
Top left: Laying the cornerstone for the new Knesset Building-Jerusalem, 1958; photo by Rudi Weissenstein, The PhotoHouse.

משמאל: תמונה מתוך אלבום הקמת בניין הכנסת בירושלים; צולם ב-10 ביולי 1964.
Left: Image from album Erection of the Knesset Building-Jerusalem; image taken 10 July 1964.

סקיצת הכנה של פאול בני (Paul Benney) משנת 1992 עבור ציור לרגל חגיגת ההזמנה לתכנון בית המשפט העליון, ובו האדריכלים מתדיינים על הבניין המוצע עם חברי הקרן, וביניהם יצחק רבין, אז ראש ממשלת ישראל, שמעון פרס שר החוץ דאז ולורד רוטשילד. זכויות יוצרים: פאול בני.

Paul Benney's 1992 preparatory sketch for a painting celebrating the commissioning of the Supreme Court captures the architects discussing the proposed building with members of the Foundation, including Yitzhak Rabin, then Prime Minister, Foreign Minister Shimon Perez and Lord Rothschild. © Paul Benny

(Page 12)

הדור הנוכחי

דורותי המשיכה לנהל את האחווה עד מותה בשנת 1988, ובחרה בג'ייקוב, הלורד רוטשילד הנוכחי (נולד ב-1936), להמשיך את דרכה. בנו של ויקטור הלורד רוטשילד השלישי, מהענף הבריטי של המשפחה, ג'ייקוב החל את הקריירה שלו בבנק המשפחתי, NM רוטשילד ובניו (NM Rothschild and Sons) לפני שייסד בשנת 1990 עסק פיננסי משלו. שמו הלך לפניו בעיקר בתמיכתו ובמעורבותו בקידום תחומי האומנות והמורשת. הוא היה יושב ראש נאמני הגלריה הבריטית הלאומית בשנים 1985-1991, ובשנות ה-90 הוא היה יושב הראש הראשון של קרן הלוטו למורשת (the Heritage Lottery Fund). בתפקיד זה תרם תרומה משמעותית לשיפוץ וחיידוש בית סומרסט, והיה אחראי לשיפוץ הכללי ולחיידושו של בית ספנסר. בשנת 2002 הוענק לו אות Order of Merit על תרומתו המשמעותית. כיום הוא עומד בראש קרן רוטשילד התומכת באחוזת וודסון ובארגוני צדקה שמטרתם המרכזית היא בתחומי האומנות והמורשת. עד לאחרונה שימש כיושב ראש "יד הנדיב". אחרי 36 שנה בתפקיד זה הוא מכהן כעת בתפקיד הנשיא, ובתו חנה קיבלה על עצמה את תפקיד יושבת הראש. ארגוני צדקה אלו עוסקים במגוון רחב של פעילויות, ובהן פרויקט הספרייה הלאומית בירושלים שנמצא כעת בבנייה, מימון פרויקטים מקומיים בבקינגהאמשייר, תמיכה בפרויקטים לוטו גדולים בפרט פרויקטים הקשורים ישירות לאתרים יהודיים בבריטניה ולמימון פורטל אינטרנט חדשות ובמשאבים העוסקים באתרי הנצחה ובאתרי מורשת יהודיים באירופה.

בתקופתו בוודסון, פיקח לורד רוטשילד על שחזור הבניין וגני האחוזה, הנהיג חידושים אינספור כגון תכנית אומנות עכשווית, רכישת חפצי אומנות חדשה באמצעות קרן רוטשילד, אירועים ותערוכות, והעלה את מספר המבקרים ליותר מ-450,000 מבקרים בשנה. הוא גם המשיך במסורת המשפחה הנפלאה של מתן חסות אדריכלית להזמנות בעלות משמעות רבת ערך של מבנים מודרניים, לרבות ארכיון חדש עבור אחוזת וודסון בווינדמיל היל (Windmill Hill), ובית פלינט (Flint House), שזכה בפרס ריבה (RIBA) לשנת 2015.

לצדו של הלורד רוטשילד עמדה תמיד רעייתו סרינה (שנפטרה ב-2019). השניים נישאו בשנת 1962 ולהם ארבעה ילדים. בנם נת' (נולד ב-1971) מתגורר בלוס אנג'לס. שלוש בנותיהם מעורבות כולן באחוזה: חנה (נולדה ב-1962) הצטרפה אל אביה במועצת "יד הנדיב" וקרן רוטשילד; בת' (נולדה ב-1964) הובילה את שחזור הגן הויקטוריאני ומשמשת כנאמנת של קרן רוטשילד (הנדיב) אירופה; אמילי (נולדה ב-1967) משמשת כנאמנת של קרן רוטשילד. שמונה הנכדים שלהם כבר תורמים את חלקם בפעילויות המשפחתיות באחוזה וודסון ומתגוררים בבתים באחוזה.

למטה: תמונה משפחתית, 2014. מימין, בכיוון השעון מהתמונה העליונה משמאל: חנה, בת', אמילי ונתנאל.
Below: Family group, 2014. Right clockwise from top left: Hannah, Beth, Emily and Nathaniel.

(Page 13)

ארכיון ווינדמיל היל

Windmill Hill Archive

בית פלינט

Flint House

בית ספנסר זכויות יוצרים: בית ספנסר והוצאה לאור ג'רוולד. צילום: פיטר סמית'
Spencer House © Spencer House and Jarrold Publishing. Photo: Peter Smith

(Page 14)

מוצגי מפתח בוודסדון

חדר ג'יימס ודורותי דה רוטשילד בקומה הראשונה מכיל פריטים מעניינים רבים. תוכלו למצוא כאן עותק של הצהרת בלפור, תכתובת בין דורותי עם ראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון ועם שר החוץ שמעון פרס בנוגע לבניין הכנסת ולבניין בית המשפט העליון, וכמו כן **דגם של בית המשפט העליון** (למעלה) על אבן ירושלמית.

באותו חדר מוצגות גם **מלאכות ריקמה**, כפי הנראה מאיטליה, מראשית המאה ה-18 שנקמו עבור בית כנסת פרטי ושנרכשו על ידי קרן רוטשילד, והמתארות את בית המקדש הראשון והשני. הן עשויות מחוטי כסף וזהב שזוהרם לא עומעם ושנשמרו במצב מצוין.

אריגים רקומים תלויים, 1700-1770, משי, מתכת, פשתן וכותנה.
Embroidered hanging, 1700-1770; silk, metal, linen and cotton.

במרכז החדר נמצא **דגם הספרייה הלאומית לישראל** שנמצאת כעת בבנייה, בתכנון האדריכלים הרצוג ודה מורון (Herzog & de Meuron). כאן תוכלו למצוא גם **עץ משפחה של בית רוטשילד**, שהוזמן על ידי הלורד רוטשילד מהצייר ז'אן-מארק וינקלר בשנת 1994.

הדמיה של הספרייה הלאומית לישראל. זכויות יוצרים: הרצוג ודה מורון
The visualisation of National Library of Israel. © Herzog & De Meuron.

חדר משפחה, גם הוא בקומה הראשונה, מכיל מידע רב אודות משפחת רוטשילד בוודסדון ותצוגות משתנות הקשורות למשפחה מן הארכיון וממקורות אחרים. התצוגות כוללות **דיוקן של ליונל דה רוטשילד**, דודו וחמו של פרדיננד, נוהג בגיג (מרכבה בת שני גלגלים), שצויר בידי אלפרד דה דרז (Alfred de Dreux) בשנת 1835.

אלפרד דה דרז: הברון ליונל דה רוטשילד (1808-1897) נוהג בגיג רתום לסוס ערמוני, צויר בשנות ה-50 של המאה ה-19; שמן על קנבס.
Alfred de Dreux: Baron Lionel de Rothschild (1808-1879) in a gig drawn by a chestnut stallion, 1850s; oil on canvas.

וודסדון (נשיונל טראסט (National Trust) התקבל במקום מס על ידי ממשלת הוד מלכותה ומוקצה לנשיונל טראסט.
Waddesdon (National Trust) Accepted in lieu of tax by H M Government and allocated to the National Trust, 2012

בסמוך, בחדר באקסט (Bakst Room), תלויה סדרת פאנלים של האמן היהודי הגולה ליאון באקסט (Léon Bakst) שהוזמנו על ידי ג'יימס דה רוטשילד בשנת 1913 עבור ביתו בלונדון. הסדרה מתארת את סיפור היפיפייה הנרדמת, ובני המשפחה לרבות ג'יימס, דורותי, הברון אדמונד וחבריהם שימשו בהם כמודלים.

ליאון באקסט: היפיפייה הנרדמת: הנסיך מגלה את הנסיכה ומעיר אותה בנשיקה, 1913-1922.
Léon Bakst: The Sleeping Beauty: The Prince Discovers the Princess and Wakes Her with a Kiss, 1913-1922.

חדר ההלבשה סטייט State Dressing Room היוצא ממסדרון השינה שופע מיניאטורות, תצלומים ומזכרות אחרות הקשורים כולם לרבים מבני המשפחה.

פרדריק טיילר, הברון פרדיננד דה רוטשילד, צייד, 1870, צבעי מים על נייר.
Frederick Tayler, Baron Ferdinand de Rothschild, Hunting, 1870; watercolour on paper.

במבואה המרכזית (Central Lobby) הצמודה למסדרון השינה ניצב פסל שיש של הברון סלומון, מעשה ידיו של הפסל הצרפתי פול גאירד (Paul Gayrard). הפסל מוקדש לבנו של סלומון, אנסלם, אביו של פרדיננד, ומתעד את סלילת רכבת הנורדבאן (Nordbahn) על שם הקייזר פרדיננד, מערכת הרכבות האוסטרית הראשונה שסלומון יזם ומימן.

פול ג'וזף ריימונד גאירד: הברון סלומון פון רוטשילד, 1845, שיש לבן.
Paul Joseph Raymond Gayrard: Baron Salomon Mayer von Rothschild, 1845, white marble.

החל מספטמבר 2019 ואילך, ניתן יהיה לבקר באוצר רוטשילד בקומה השנייה ולהתבונן בחפצים יקרי-ערך בעלי משמעות מיוחדת למשפחה, ובהם גם קופסת ענבר זו שנרכשה, כפי הנראה, על ידי מייסד השושלת, מאיר אמשל.

קבוצת האמנים של יעקב האיס (Jacob Heise), בערך 1660; ענבר, שנהב, עץ, פליז וסיבים.
Circle of Jacob Heise: Casket, c 1660; amber, ivory, wood, brass and string.